

અસ્વીકરણ:સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

એચ. એસ. બેન્સ ડિરેક્ટર સ્મોલ સેવિંગ-કમ-ડેપ્યુટી સેક્રેટરી, નાણા, પંજાબ, ચંદીગઢ

વિરુદ્ધ

રાજ્ય (કેન્દ્રશાસિત પ્રદેશ ચંદીગઢ)

ઓક્ટોબર ૧૦, ૧૯૮૦

[આર. એસ. સરકારિયા અને ઓ. ચિન્નાપ્પા રેડ્ડી, ન્યાયમૂર્તિ]

ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતા ૧૮૯૮-કલમ ૧૯૦ (૧) (બી) અને (સી)-મેજિસ્ટ્રેટનો

અવકાશ-પોલીસે કલમ ૧૫૬ (૩) હેઠળ તપાસનો આદેશ આપ્યો-પોલીસે કલમ ૧૭૩

હેઠળ અહેવાલ સુપરત કર્યો-પોલીસ અહેવાલ સાથે અસંમત મેજિસ્ટ્રેટે નિર્દેશ આપ્યો કે

જો કલમ ૧૯૦ (૧) (બી) હેઠળ ફરિયાદની નોંધ લેવાની ફરજ પડે તો મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પ્રોસેસ જારી કરવામાં આવે.

ફરિયાદીની ફરિયાદ છે કે અપીલકર્તા રિવોલ્વરથી સજ્જ અને બે વ્યક્તિઓ સાથે તેના ઘરમાં ધૂસ્યો હતો અને તેને મારી નાખવાની ધમકી આપી હતી, મેજિસ્ટ્રેટે ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૧૫૬ (૩) હેઠળ પોલીસ દ્વારા તપાસનો આદેશ આપ્યો હતો. કલમ ૧૭૩ હેઠળ તેમના અહેવાલમાં પોલીસે જણાવ્યું હતું કે ફરિયાદ ખોટી હતી જેમાં તેમાં ઉલ્લેખિત તારીખ અને સમય પર, અપીલકર્તા તે સ્થળથી દૂર એક અલગ જગ્યાએ હતો જ્યાં ફરિયાદીએ આરોપ લગાવ્યો હતો કે અપીલકર્તાએ તેને મારી નાખવાની ધમકી આપી હતી. પોલીસના નિષ્કર્ષ સાથે અસંમત થતાં મેજિસ્ટ્રેટે કલમ ૪૪૮, ૪૫૧ અને ૫૦૬ આઈ. પી. સી. હેઠળ કેસની નોંધ લીધી અને અપીલકર્તાને કાર્યવાહીનો મુદ્દો મોકલવાનો નિર્દેશ આપ્યો. અપીલકર્તાની અરજી રદ કરવાની માંગ કરે છે. મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષની કાર્યવાહી હાઈકોર્ટ દ્વારા રદ કરવામાં આવી હતી.

આ અદાલતમાં અપીલમાં, અપીલકર્તા વતી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે મેજિસ્ટ્રેટ કેસની નોંધ લેવા માટે સક્ષમ નથી જાણે કે તે પોલીસ અહેવાલ પર હોય કારણ કે પોલીસ દ્વારા કલમ ૧૭૩ હેઠળના અહેવાલમાં અપીલકર્તા દ્વારા કરવામાં આવેલા કોઈ ગુનાનો ખુલાસો કરવામાં આવ્યો નથી.

અરજી ફગાવી

પકડી રાખો:જ્યાં મેજિસ્ટ્રેટ કલમ ૧૫૬ (૩) હેઠળ ફરિયાદ પ્રાપ્ત કર્યા પછી તપાસનો આદેશ આપે છે અને કલમ ૧૭૩ હેઠળ એવો અહેવાલ મેળવે છે કે આરોપી સામે કોઈ ગુનો જાહેર કરવામાં આવ્યો ન હતો, ત્યારે મેજિસ્ટ્રેટ ક્રાંતો (i) નિર્ણય લઈ શકે છે કે આગળની કાર્યવાહી કરવા માટે પૂરતો આધાર નથી અને કાર્યવાહી રદ કરી શકે છે અથવા (ii) તે કલમ ૧૮૦ (૧) (બી) હેઠળ ગુનાની નોંધ લઈ શકે છે અને પોલીસના નિષ્કર્ષ દ્વારા કોઈપણ રીતે બંધાયેલા વિના પ્રક્રિયા જારી કરી શકે છે અથવા (iii) તે મૂળ ફરિયાદના આધારે કલમ ૧૮૦ (૧) (એ) હેઠળ ગુનાની નોંધ લઈ શકે છે અને તેની તપાસ કરવા માટે આગળ વધી શકે છે. કલમ ૨૦૦ હેઠળ ફરિયાદી અને તેના સાક્ષીઓને શપથ

લેવડાવો.જો તે ત્રીજા વિકલ્પને અપનાવે છે, તો જો તેને યોગ્ય લાગે તો તે કલમ ૨૦૨ હેઠળ તપાસ કરી શકે છે અથવા નિર્દેશ આપી શકે છે.ત્યારબાદ તે ફરિયાદને નકારી શકે છે અથવા જે પણ કેસ હોય તે પ્રક્રિયા જારી કરી શકે છે.[૯૪૦૬-જી]

કોઈ પણ સંજોગોમાં, એવું કહેવું અશક્ય છે કે મેજિસ્ટ્રેટ, જે આધારે ગુનાની નોંધ લે છે, તે પોલીસ અહેવાલમાં જાહેર કરાયેલા તથ્યોમાંથી છે, તેણે "શંકાના આધારે"ગુનાની નોંધ લીધી હોવાનું કહેવું જોઈએ, પોલીસ અહેવાલ પર નહીં, માત્ર એટલા માટે કે તે અને પોલીસ તથ્યોથી અલગ તારણો પર પહોંચ્યા હતા.મેજિસ્ટ્રેટ પોલીસના તારણોથી બંધાયેલા નથી:જો તે તેમના તારણોની અવગણના કરે છે અને પોતે ગુનાની નોંધ લે છે, તો તે પોલીસ અહેવાલ દ્વારા જાહેર કરવામાં આવેલી હકીકતો પર આવું કરે છે, જોકે તેમના દ્વારા લેવામાં આવેલા તારણો પર નહીં.આવા કિસ્સામાં, એવું ન કહી શકાય કે તે "શંકાના આધારે"સંજ્ઞાન લઈ રહ્યો હતો.[૯૪૨૬-એચ]

અભિનંદન ઝા અને અન્યમાં. વિરુદ્ધ દિનેશ મિશ્રા [૧૯૬૭] ૩ એસસીઆર ૬૬૮, જ્યાં આ અદાલતે જણાવ્યું હતું કે મેજિસ્ટ્રેટ કલમ ૧૯૦ (૧) (સી) હેઠળ ગુનાની નોંધ લઈ શકે છે,

પોલીસના વિપરીત અભિપ્રાય હોવા છતાં, તેમાં પેટા-કલમ (સી) નો સંદર્ભ પેટા-કલમ (બી) માટે ભૂલ હતી. અપીલકર્તાની દલીલ કે આ કેસમાં અદાલતે દેખીતી રીતે એવો મત રાખ્યો હતો કે મેજિસ્ટ્રેટ કલમ ૧૯૦ (i) (b) હેઠળ ગુનાની નોંધ લઈ શકે છે, જાણે કે તે પોલીસ રિપોર્ટ હોય, પરંતુ કલમ ૧૯૦ (૧) (c) હેઠળ જાણે કે તે "શંકાના આધારે" હોય, તે ટકાઉ નથી, કારણ કે કલમ ૧૯૦ (૧) (c) નો હેતુ ક્યારેય એવા કેસોને લાગુ કરવાનો નહોતો કે જ્યાં કલમ ૧૭૩ (૧) હેઠળ પોલીસ રિપોર્ટ હોય. [૯૪૨સી-ડી]

ક્રિમિનલ અપીલ જ્યુરિસડિક્શન: ૧૯૮૦ ની ફોજદારી અપીલ નંબર ૬૮૭.

સી. આર. એલ. માં પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટના ૧૮-૪-૧૯૮૦ ના ચુકાદા અને આદેશથી ખાસ પરવાનગી દ્વારા અપીલ. વિવિધ. નંબર ૨૬-એમ/૧૯૮૦.

અપીલકર્તા માટે શ્રીમતી ઉર્મિલા સિરુર.

પ્રતિવાદી માટે શ્રીમતી શોભા દીક્ષિત એ, અને એમ. એન. શ્રોફ.

કોર્ટનો ચુકાદો ચિન્નાખ્યા રેડી, જસ્ટિસ દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો.

૧૩ ઓગસ્ટ, ૧૯૭૯ના રોજ ચંદીગઢના રહેવાસી ગુરનામ સિંહે ન્યાયિક મેજિસ્ટ્રેટ પ્રથમ વર્ગ ચંદીગઢને ફરિયાદ દાખલ કરી હતી, જેમાં આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે અપીલકર્તા એચ. એસ. બેન્સ ૧૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૭૯ના રોજ સવારે લગભગ ૮ વાગ્યે બે વ્યક્તિઓ સાથે કારમાં તેમના ઘરે આવ્યા હતા, વૃક્ષો ઘરમાં ધૂસ્યા હતા અને ધમકી આપી હતી કે જો તેઓ તેમના કુદરતી પુત્ર અમન દીપ સિંહને તેમની બહેન બક્ષીશ કૌરના ઘરમાંથી લઈ નહીં જાય, તો તેઓ તેને અને તેના કુદરતી પુત્રને મારી નાખશે, જેમણે છોકરાને દત્તક લીધો હતો કારણ કે તે નિર્દય હતો. બક્ષીશ કૌર અપીલકર્તાના ભાઈની વિધવા હતી અને બક્ષીશ કૌર દ્વારા દત્તક લેવું અપીલકર્તાને પસંદ નહોતું. ફરિયાદમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે અપીલકર્તા પાસે રિવોલ્વર હતી જે તેણે ફરિયાદી તરફ કરી હતી. ફરિયાદીએ હોબાળો મચાવ્યો હતો. આરોપી અને તેના સાથીઓ તેમની કારમાં ભાગી ગયા હતા. ૧૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૭૯ અને ૧૨ ઓગસ્ટ, ૧૯૭૯ રજાઓ હોવાથી તેઓ ૧૩ ઓગસ્ટ, ૧૯૭૯ના રોજ જ ફરિયાદ દાખલ કરી શક્યા હતા. જે મેજિસ્ટ્રેટને ફરિયાદ કરવામાં આવી હતી તેમણે પોલીસ દ્વારા ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૧૫૬ (૩) હેઠળ

તપાસનો આદેશ આપ્યો હતો.પોલીસે તપાસ પૂર્ણ કર્યા પછી, ફોજદારી કાર્યવાહી સંહિતાની કલમ ૧૭૩ હેઠળ મેજિસ્ટ્રેટને એક અહેવાલ સુપરત કર્યો હતો જેમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે અપીલકર્તા સામેનો કેસ સાચો નથી અને તેને પડતો મૂકવામાં આવી શકે છે.પોલીસ એવા નિષ્કર્ષ પર પહોંચી હતી કે અપીલકર્તા સામેનો કેસ સાચો નથી કારણ કે તેમની તપાસમાં બહાર આવ્યું હતું કે અપીલકર્તા ૧૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૭૯ના રોજ સવારે ૯ વાગ્યે અમૃતસરના જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ શ્રી જય સિંહ સાથે અમૃતસરમાં હતા અને તેથી ૧૧ ઓગસ્ટ, ૧૯૭૯ના રોજ સવારે ૯ વાગ્યે ચંદીગઢમાં હોવું તેમના માટે અશક્ય હતું.પોલીસ દ્વારા રજૂ કરાયેલા અહેવાલને વાંચીને વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટે પોલીસના નિષ્કર્ષ સાથે અસંમત થયા, ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૪૪૮,૪૫૧ અને ૫૦૬ હેઠળ કેસની નોંધ લીધી અને અપીલકર્તાને પ્રક્રિયા જારી કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો.પ્રક્રિયાના મુદ્દાથી નારાજ, અપીલકર્તાએ મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષની કાર્યવાહીને રદ કરવા માટે પંજાબ અને હરિયાણા હાઈકોર્ટમાં ૧૯૮૦નો ક્રિમિનલ મિસેલેનિયસ કેસ નંબર ૨૬-એમ દાખલ કર્યો હતો.અરજીને હાઈકોર્ટ દ્વારા ફગાવી દેવામાં આવી હતી અને અપીલકર્તાએ હાઈકોર્ટના આદેશ સામે અપીલ કરવા માટે ખાસ પરવાનગી આપવા માટે અરજી દાખલ કરી

હતી.અમે ખાસ પરવાનગી આપી અને પક્ષકારોની સંમતિ સાથે તરત જ અપીલની સુનાવણી કરી.

શ્રી કપિલ સિબ્બલે વિનંતી કરી હતી કે મેજિસ્ટ્રેટે કલમ ૨૦૦ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ હેઠળ ફરિયાદી અને સાક્ષીઓનું નિવેદન નોંધાવ્યા વિના આરોપીઓને કાર્યવાહી જારી કરી હતી અને તેથી, તેમણે કલમ ૧૯૦ (૧) (બી) હેઠળ કેસની નોંધ લીધી હોવી જોઈએ, જાણે કે પોલીસ રિપોર્ટ પર.શ્રી સિબ્બલે રજૂઆત કરી હતી કે મેજિસ્ટ્રેટ આ કેસની નોંધ લેવા માટે સક્ષમ નથી જાણે કે તે પોલીસ અહેવાલ પર હોય, કારણ કે કલમ ૧૭૩ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ હેઠળનો અહેવાલ તેમને સુપરત કરવામાં આવ્યો હતો:આરોપી દ્વારા કોઈ ગુનો કરવામાં આવ્યો ન હોવાનું જણાવ્યું હતું.શ્રી સિબ્બલના જણાવ્યા અનુસાર, કેસના સંજોગોમાં, મેજિસ્ટ્રેટને કલમ ૧૭૩ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ હેઠળ અહેવાલ મળ્યા પછી કે આરોપી સામેનો કેસ સાબિત થયો ન હતો, તેમની સામે માત્ર બે વિકલ્પો હતા.તેઓ કાં તો વધુ તપાસનો આદેશ આપી શકે છે અથવા તેઓ ફરિયાદ પર કેસની નોંધ લઈ શકે છે, કલમ ૨૦૦ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ હેઠળ ફરિયાદી અને સાક્ષીઓના નિવેદનો રેકૉર્ડ કરી શકે છે અને પછી જો તેઓ સંતુષ્ટ હોય કે પ્રક્રિયા જારી થવી જોઈએ તો પ્રક્રિયા જારી કરવા

માટે આગળ વધી શકે છે.કોઈ પણ સંજોગોમાં શ્રી સિબ્બલે રજૂઆત કરી હતી કે પ્રથમ વર્ગના મેજિસ્ટ્રેટનો કેસની નોંધ લેવાનો આદેશ એટલો બિન-ન્યાયિક છે કે તેને રદ કરવો જોઈએ.શ્રી સિબ્બલે આ અદાલતના બે નિર્ણયો તરફ અમારું ધ્યાન દોર્યું:અભિનંદન ઝા અને અન્યો વિરુદ્ધ દિનેશ મિશ્રા (૧) અને તુલા રામ અને અન્યો વિરુદ્ધ કિશોર સિંહ (૨).

દંડ પ્રક્રિયા સંહિતા ૧૯૭૩ના પ્રકરણ ૧૨માં પોલીસને આપવામાં આવેલી માહિતી અને તપાસ કરવાની તેમની સત્તાઓનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.કલમ ૧૫૬ (૧) પોલીસ સ્ટેશનના પ્રભારી અધિકારીને મેજિસ્ટ્રેટના આદેશ વિના કોઈપણ સંજોગ કેસની તપાસ કરવાની સત્તા આપે છે.કલમ ૧૫૬ (૩) કલમ ૧૯૦ હેઠળ સત્તા ધરાવતા મેજિસ્ટ્રેટને કલમ ૧૫૬ (૧) માં ઉલ્લેખિત તપાસનો આદેશ આપવા માટે અધિકૃત કરે છે.કલમ ૧૫૭ પછીની જોગવાઈઓ તપાસ માટેની સત્તા અને પ્રક્રિયા સાથે સંબંધિત છે.કલમ ૧૬૯ સૂચવે છે કે જો તપાસ પછી પોલીસ સ્ટેશનના પ્રભારી અધિકારીને એવું લાગે કે આરોપીને મેજિસ્ટ્રેટને મોકલવાને યોગ્ય ઠેરવવા માટે પૂરતા પુરાવા અથવા શંકાનો વાજબી આધાર નથી, તો આવા અધિકારી, જો આવી વ્યક્તિ કસ્ટડીમાં હોય, તો તેને પોલીસ અહેવાલ પર ગુનાની નોંધ લેવા અને આરોપી સામે કેસ ચલાવવા અથવા તેને સુનાવણી માટે સોંપવા

માટે સશક્ત મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ જો અને જ્યારે જરૂર પડે ત્યારે હાજર થવા માટે (જામીન સાથે અથવા વગર) બોન્ડ ચલાવવા પર મુક્ત કરશે.કલમ ૧૭૦ સૂચવે છે કે જો તપાસ પછી પોલીસ સ્ટેશનના પ્રભારી અધિકારીને એવું લાગે કે આરોપીને મેજિસ્ટ્રેટને મોકલવાને યોગ્ય ઠેરવવા માટે પૂરતા પુરાવા અથવા શંકાના વાજબી આધાર છે, તો આવા અધિકારી કસ્ટડી હેઠળના આરોપીઓને પોલીસ અહેવાલ પર ગુનાની નોંધ લેવા અને આરોપી સામે કેસ ચલાવવા અથવા તેને સુનાવણી માટે સોંપવા માટે સશક્ત મેજિસ્ટ્રેટને મોકલશે.જો ગુનો જામીનપાત્ર હોય તો અધિકારી નિયત દિવસે આવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ હાજર થવા માટે અને અન્યથા નિર્દેશ ન થાય ત્યાં સુધી આવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ રોજિંદી હાજરી માટે તેની પાસેથી સુરક્ષા લેશે.કલમ ૧૭૩ (૧) પોલીસ અધિકારીને બિનજરૂરી વિલંબ કર્યા વિના તપાસ પૂર્ણ કરવાની ફરજ પાડે છે.કલમ ૧૭૩ (૨) સૂચવે છે કે તપાસ પૂર્ણ થતાંની સાથે જ પોલીસ સ્ટેશનના પ્રભારી અધિકારી પોલીસ અહેવાલ પર ગુનાની નોંધ લેવા માટે સશક્ત મેજિસ્ટ્રેટને તે પેટા-કલમમાં ઉલ્લેખિત વિવિધ વિગતો દર્શાવતો નિયત ફોર્મમાં અહેવાલ મોકલશે.

કલમ ૧૯૦ (૧) જે પ્રકરણમાં જોવા મળે છે.XIV (કાર્યવાહી શરૂ કરવા માટે જરૂરી શરતો) આ તબક્કે મેળવી શકાય છે.તે આ પ્રમાણે છે:

"૧૯૦(૧) આ પ્રકરણની જોગવાઈઓને આધિન, પ્રથમ વર્ગના કોઈપણ મેજિસ્ટ્રેટ અને પેટા-કલમ (૨) હેઠળ આ માટે વિશેષ સત્તા ધરાવતા બીજા વર્ગના કોઈપણ મેજિસ્ટ્રેટ, કોઈપણ ગુનાની નોંધ લઈ શકે છે -

((ક) આવા ગુનાની રચના કરતી હકીકતોની ફરિયાદ પ્રાપ્ત થયા પછી;

((ખ) આવી હકીકતોના પોલીસ અહેવાલ પર;

(સી) પોલીસ અધિકારી સિવાય અન્ય કોઈ વ્યક્તિ પાસેથી પ્રાપ્ત માહિતી પર, અથવા તેની પોતાની જાણ પર, કે આવી.ગુનો કરવામાં આવ્યો છે ".

જે બહાર કાઢવામાં આવ્યું છે તે કલમ ૧૯૦ છે જે હાલમાં છે.અગાઉની સંહિતાની કલમ ૧૯૦ થોડી અલગ હતી.કલમ (૧) (બી) "કોઈપણ પોલીસ અધિકારી દ્વારા કરવામાં આવેલી આવી હકીકતોના લેખિત અહેવાલ પર"તરીકે વાંચવામાં આવે છે.કલમ (૧)

(સી) માં 'જ્ઞાન'શબ્દ પછી, 'અથવા શંકા'શબ્દો આવ્યા, અને આ શબ્દો હવે અવગણવામાં આવ્યા છે.

સંહિતાના પ્રકરણ XV (કલમ ૨૦૦ થી ૨૦૩) "મેજિસ્ટ્રેટને ફરિયાદો" સાથે સંબંધિત છે. કલમ ૨૦૦ મુજબ ફરિયાદ પર ગુનાની નોંધ લેતા મેજિસ્ટ્રેટે ફરિયાદી અને હાજર સાક્ષીઓ, જો કોઈ હોય તો, તેમની તપાસ કરવી જરૂરી છે. કલમ ૨૦૨ એ જોગવાઈ કરે છે કે ફરિયાદ પર કેસની નોંધ લેતા મેજિસ્ટ્રેટ, જો તેને યોગ્ય લાગે, તો આરોપી સામેની પ્રક્રિયાના મુદ્દાને મુલતવી રાખી શકે છે, અને કાં તો પોતે કેસની તપાસ કરી શકે છે અથવા પોલીસ અધિકારી દ્વારા અથવા તે યોગ્ય લાગે તે અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા તપાસ કરવાનો નિર્દેશ આપી શકે છે, તે નક્કી કરવાના હેતુથી કે કાર્યવાહી માટે પૂરતો આધાર છે કે નહીં. કલમ ૨૦૩ મેજિસ્ટ્રેટને ફરિયાદને રદ કરવાની સત્તા આપે છે, જો ફરિયાદી અને સાક્ષીઓના શપથ (જો કોઈ હોય તો) પરના નિવેદનો અને કલમ ૨૦૨ હેઠળ તપાસ અથવા તપાસ (કોઈપણ) ના પરિણામને ધ્યાનમાં લીધા પછી, મેજિસ્ટ્રેટનો અભિપ્રાય છે કે કાર્યવાહી માટે કોઈ પૂરતો આધાર નથી. પ્રકરણ XVI "મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ કાર્યવાહી શરૂ કરવા" સાથે સંબંધિત છે અને કલમ ૨૦૪ મેજિસ્ટ્રેટને સમન્સ અથવા વોરંટ જારી કરવા

માટે સક્ષમ બનાવે છે, જો મેજિસ્ટ્રેટના અભિપ્રાયમાં ગુનાની નોંધ લેતા કાર્યવાહી માટે પૂરતો આધાર હોય તો આરોપીની હાજરી સુનિશ્ચિત કરવા માટે કેસ હોઈ શકે છે.

અગાઉના ફકરામાં આપણે જે જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કર્યો છે તેમાંથી જોવા મળે છે કે ફરિયાદ પ્રાપ્ત થયા પછી મેજિસ્ટ્રેટ પાસે તેના માટે ઘણા વિકલ્પ ખુલ્લા હોય છે.તે ગુનાની નોંધ લઈ શકે છે અને કલમ ૨૦૦ હેઠળ ફરિયાદી અને હાજર સાક્ષીઓના નિવેદનો નોંધવા માટે આગળ વધી શકે છે.ત્યારબાદ, તેમના મતે કાર્યવાહી માટે કોઈ પૂરતો આધાર નથી, તો તેઓ કલમ ૨૦૩ હેઠળ ફરિયાદને નકારી શકે છે.જો તેમના મતે સમર્થન માટે પૂરતો આધાર હોય તો તેઓ કલમ ૨૦૪ હેઠળ પ્રક્રિયા જારી કરી શકે છે.જો કે, જો તે યોગ્ય લાગે છે, તો તે પ્રક્રિયાના મુદ્દાને મુલતવી રાખી શકે છે અને કાં તો પોતે કેસની માહિતીની પૂછપરછ કરી શકે છે અથવા પોલીસ અધિકારી અથવા આવા અન્ય વ્યક્તિ દ્વારા તપાસ કરવાનો નિર્દેશ આપી શકે છે.તે આગળ વધવા માટે પૂરતો આધાર છે કે નહીં તે નક્કી કરવાના હેતુ માટે યોગ્ય વિચારે છે.જો તેમના મતે કાર્યવાહી માટે પૂરતો આધાર હોય અથવા જો કાર્યવાહી માટે પૂરતો આધાર ન હોય તો તે ફરિયાદને રદ કરી શકે છે અન્યથા તે પ્રક્રિયા જારી કરી શકે છે.બીજી બાજુ, પ્રથમ કિસ્સામાં, ફરિયાદ મળ્યા પછી, મેજિસ્ટ્રેટ

ગુનાની નોંધ લેવાને બદલે, કલમ ૧૫૬ (૩) હેઠળ તપાસનો આદેશ આપી શકે છે.ત્યારબાદ પોલીસ તપાસ કરશે અને કલમ ૧૭૩ (૧) હેઠળ અહેવાલ રજૂ કરશે.પોલીસ રિપોર્ટ પ્રાપ્ત થયા પછી મેજિસ્ટ્રેટ કલમ ૧૯૦ (૧) (બી) હેઠળ ગુનાની નોંધ લઈ શકે છે અને તરત જ જારી કરવાની પ્રક્રિયા કરી શકે છે.પોલીસ દ્વારા તેમના અહેવાલમાં વ્યક્ત કરવામાં આવેલા અભિપ્રાયને ધ્યાનમાં લીધા વિના તે આ કરી શકે છે કે શું ગુનો કરવામાં આવ્યો છે કે નહીં.કલમ ૧૭૩ હેઠળ પોલીસ અહેવાલમાં પોલીસ દ્વારા શોધાયેલ અથવા શોધી કાઢવામાં આવેલી હકીકતો અને તેમાંથી પોલીસ દ્વારા લેવામાં આવેલા નિષ્કર્ષનો સમાવેશ થશે.મેજિસ્ટ્રેટ પોલીસ દ્વારા લેવામાં આવેલા તારણોથી બંધાયેલા નથી અને જો પોલીસ ભલામણ કરે કે આગળ વધવા માટે પૂરતો આધાર નથી તો પણ તે પ્રક્રિયા જારી કરવાનું નક્કી કરી શકે છે.મેજિસ્ટ્રેટ પોલીસ રિપોર્ટ પ્રાપ્ત કર્યા પછી, પ્રક્રિયા જારી કર્યા વિના અથવા કાર્યવાહીને પડતી મૂક્યા વિના, તેને મૂળ રીતે રજૂ કરવામાં આવેલી ફરિયાદના આધારે ગુનાની નોંધ લેવાનું નક્કી કરી શકે છે અને કલમ ૨૦૦ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડ હેઠળ ફરિયાદી અને હાજર સાક્ષીઓના શપથ પર નિવેદનો નોંધવા માટે આગળ વધી શકે છે અને ત્યારબાદ ફરિયાદને રદ કરવી કે પ્રક્રિયા જારી કરવી તે નક્કી

કરી શકે છે.તેમણે અગાઉ કલમ ૧૫૬ (૩) હેઠળ તપાસનો આદેશ આપ્યો હતો અને કલમ ૧૭૩ હેઠળ અહેવાલ મેળવ્યો હતો તે માત્ર હકીકત ફરિયાદના સંપૂર્ણ નાબૂદીની અસર નહીં કરે અને તેથી મેજિસ્ટ્રેટને કલમ ૨૦૦,૨૦૩ અને ૨૦૪ હેઠળ કાર્યવાહી કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવશે નહીં.આમ, જે મેજિસ્ટ્રેટ ફરિયાદ મળ્યા પછી કલમ ૧૫૬ (૩) હેઠળ તપાસનો આદેશ આપે છે અને કલમ ૧૭૩ (૧) હેઠળ પોલીસ રિપોર્ટ મેળવે છે, તે પછી, ત્રણમાંથી એક કામ કરી શકે છે:(૧) તે નક્કી કરી શકે છે કે આગળ વધવા માટે પૂરતો આધાર નથી અને કાર્યવાહી પાછી ખેંચી શકે છે; (૨) તે પોલીસ અહેવાલ અને ઇશ્યૂ પ્રક્રિયાના આધારે કલમ ૧૮૦ (૧) (બી) હેઠળ ગુનાની નોંધ લઈ શકે છે; પોલીસ તેમના અહેવાલમાં જે નિષ્કર્ષ પર પહોંચી છે તેનાથી કોઈપણ રીતે બંધાયેલા વગર તે આ કરી શકે છે:(૩) તે મૂળ ફરિયાદના આધારે કલમ ૧૮૦ (૧) (એ) હેઠળ ગુનાની નોંધ લઈ શકે છે અને કલમ ૨૦૦ હેઠળ ફરિયાદી અને તેના સાક્ષીઓની તપાસ કરવા માટે આગળ વધી શકે છે.જો તે ત્રીજો વિકલ્પ અપનાવે છે, તો તે યોગ્ય લાગે તો કલમ ૨૦૨ હેઠળ તપાસ કરી શકે છે અથવા નિર્દેશ આપી શકે છે.ત્યારબાદ તે ફરિયાદ અથવા ઇશ્યૂ પ્રક્રિયાને નકારી શકે છે, જેમ કે કેસ હોઈ શકે છે.

અભિનંદન ઝા અને અન્યો વિરુદ્ધ દિનેશ મિશ્રા, (ઉપરોક્ત) માં પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો કે શું જે મેજિસ્ટ્રેટને કલમ ૧૭૩ (૧) હેઠળ એવો અહેવાલ સુપરત કરવામાં આવ્યો હતો કે આરોપી સામે કોઈ કેસ ન બન્યો હોય, તે પોલીસ દ્વારા રજૂ કરાયેલા અહેવાલ સાથે અસંમત હોવા પર પોલીસને આરોપપત્ર દાખલ કરવા માટે નિર્દેશ આપી શકે છે.આ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે મેજિસ્ટ્રેટને પોલીસને આરોપપત્ર રજૂ કરવા માટે નિર્દેશ આપવાનો કોઈ અધિકારક્ષેત્ર નથી.પોલીસ અહેવાલ સાથે સહમત અથવા અસંમત થવું મેજિસ્ટ્રેટ માટે ખુલ્લું હતું.જો તે અહેવાલ સાથે સંમત થાય કે આરોપીને પ્રક્રિયા જારી કરવા માટે કોઈ કેસ બનાવવામાં આવ્યો નથી, તો તે અહેવાલ સ્વીકારી શકે છે અને કાર્યવાહી બંધ કરી શકે છે.જો તે નિષ્કર્ષ પર પહોંચે કે વધુ તપાસ જરૂરી છે તો તે કલમ ૧૫૬ (૩) હેઠળ તે અસરનો આદેશ આપી શકે છે.જો આખરે મેજિસ્ટ્રેટનો અભિપ્રાય હતો કે પોલીસ અહેવાલમાં દર્શાવેલ તથ્યો ગુનાની રચના કરે છે, તો તે અહેવાલમાં વ્યક્ત કરાયેલા પોલીસના વિપરીત અભિપ્રાય હોવા છતાં, ગુનાની નોંધ લઈ શકે છે.પોલીસનો વિપરીત અભિપ્રાય હોવા છતાં મેજિસ્ટ્રેટ ગુનાની નોંધ લઈ શકે છે એવો અભિપ્રાય વ્યક્ત કરતી વખતે કોર્ટે અવલોકન કર્યું હતું કે મેજિસ્ટ્રેટ કલમ '૧૯૦ (૧) (સી)' હેઠળ નોંધ લઈ શકે

છે.અમને કોઈ શંકા નથી કે 'કલમ ૧૯૦ (૧) (સી)'નો સંદર્ભ 'કલમ ૧૯૦ (૧) (બી)'માટે ભૂલ હતી.તે આપણને સ્પષ્ટ દેખાય છે.પરંતુ શ્રી કપિલ સિબ્બલે વિનંતી કરી કે સંદર્ભ ખરેખર કલમ ૧૯૦ (૧) (સી) નો હતો કારણ કે તે સમયે કલમ ૧૯૦ (૧) (સી) માં 'અથવા શંકા'શબ્દોનો સમાવેશ થતો હતો અને કોર્ટે દેખીતી રીતે એવો મત રાખ્યો હતો કે મેજિસ્ટ્રેટ કલમ ૧૯૦ (૧) (બી) હેઠળ ગુનાની નોંધ લઈ શકે છે, જાણે કે પોલીસ અહેવાલ પર નહીં પરંતુ કલમ ૧૯૦ (૧) (સી) હેઠળ જાણે કે 'શંકા પર'.અમે આ રજૂઆત સાથે સહમત નથી.કલમ ૧૯૦ (૧) (સી) નો હેતુ ક્યારેય એવા કેસોને લાગુ કરવાનો નહોતો કે જ્યાં કલમ ૧૭૩ (૧) હેઠળ પોલીસ રિપોર્ટ હોય.અમને એવું કહેવું અશક્ય લાગે છે કે પોલીસ અહેવાલમાં જાહેર કરાયેલા તથ્યોના આધારે ગુનાની નોંધ લેનાર મેજિસ્ટ્રેટે શંકાના આધારે ગુનાની નોંધ લીધી હોવાનું કહેવાય છે, પોલીસ અહેવાલ પર નહીં કે માત્ર મેજિસ્ટ્રેટ અને પોલીસ તથ્યોથી અલગ તારણો પર પહોંચ્યા હોવાના કારણે.મેજિસ્ટ્રેટ પોલીસ દ્વારા લેવામાં આવેલા તારણોથી બંધાયેલો નથી, તેમ છતાં તે ફરિયાદમાં ફરિયાદી દ્વારા લેવામાં આવેલા તારણોથી બંધાયેલો નથી.જો કોઈ ફરિયાદી તેની ફરિયાદમાં સંબંધિત તથ્યો જણાવે છે અને આરોપ મૂકે છે કે આરોપી ભારતીય ઇંડ

સંહિતાની કલમ ૩૦૭ હેઠળ ગુનાનો દોષી છે, તો મેજિસ્ટ્રેટ ફરિયાદીના નિષ્કર્ષથી બંધાયેલા નથી.તે વિચારી શકે છે કે હકીકતો માત્ર ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૩૨૪ હેઠળ ગુનાનો ખુલાસો કરે છે અને તે કલમ ૩૦૭ ને બદલે કલમ ૩૨૪ હેઠળ ગુનાની નોંધ લઈ શકે છે.તેવી જ રીતે જો પોલીસ અહેવાલમાં ઉલ્લેખ કરવામાં આવે કે તેમના દ્વારા તપાસ કરાયેલ અડધો ડઝન વ્યક્તિઓ હત્યાના સાક્ષી હોવાનો દાવો કરે છે પરંતુ વિવિધ કારણોસર સાક્ષીઓ પર વિશ્વાસ કરી શકાતો નથી, તો મેજિસ્ટ્રેટ સાક્ષીઓની વિશ્વસનીયતા અંગે પોલીસના અભિપ્રાયને સ્વીકારવા માટે બંધાયેલા નથી.તે સાક્ષીઓની વિશ્વસનીયતા અંગે પોલીસના તારણોને અવગણવાનું પસંદ કરી શકે છે અને ગુનાની નોંધ લઈ શકે છે.જો તે આવું કરે છે, તો તે પોલીસ અહેવાલમાં જાહેર થયેલા સાક્ષીઓના નિવેદનોના આધારે હશે.તેઓ પોલીસ અહેવાલ દ્વારા જાહેર કરાયેલા તથ્યોની નોંધ લેશે, જોકે પોલીસ દ્વારા તારણો પર નહીં.આવા કેસમાં એવું ન કહી શકાય કે તે શંકાના આધારે સંજ્ઞાન લઈ રહ્યો હતો.

તુલા રામ અને અન્યો વિરુદ્ધ કિશોર સિંહ (ઉપરોક્ત) માં મેજિસ્ટ્રેટે ફરિયાદ મળતાં કલમ ૧૫૬ (૩) હેઠળ તપાસનો આદેશ આપ્યો હતો.પોલીસે એક અહેવાલ રજૂ કર્યો હતો જે

દર્શાવે છે કે આરોપી સામે કોઈ કેસ નોંધાયો નથી.જોકે, કોર્ટે ફરિયાદી અને સાક્ષીઓના નિવેદનો નોંધ્યા હતા અને આરોપી સામે કાર્યવાહી કરી હતી.એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે મેજિસ્ટ્રેટે કેસની નોંધ લેવા માટે અધિકારક્ષેત્ર વિના કામ કર્યું હતું જાણે કે ફરિયાદ પર જ્યારે પોલીસે અહેવાલ રજૂ કર્યો હતો કે આરોપી સામે કોઈ કેસ બનાવવામાં આવ્યો નથી.આ અદાલતે એવું માન્યું હતું કે મેજિસ્ટ્રેટે તેમની સત્તાની અંદર કામ કર્યું હતું અને અવલોકન કર્યું હતું કે મેજિસ્ટ્રેટે કલમ ૧૫૬ (૩) હેઠળ તપાસનો આદેશ આપતા જ ફરિયાદ સમાપ્ત થઈ નથી.તેથી આપણે આ કરી શકતા નથી:શ્રી સિબ્બલના ઉપ-મિશન સાથે સહમત છું કે મેજિસ્ટ્રેટે ગુનાની નોંધ લેવા અને આરોપીઓને પ્રક્રિયા જારી કરવામાં અધિકારક્ષેત્ર વિના કામ કર્યું હતું, તે હકીકત હોવા છતાં પોલીસ અહેવાલની અસર એવી હતી કે કોઈ કેસ બનાવવામાં આવ્યો ન હતો.

અમે કેસના ગુણદોષ વિશે એક શબ્દ પણ કહેવાનો પ્રસ્તાવ નથી કરતા કારણ કે તે સંપૂર્ણ રીતે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટની નોંધ લેવાની અથવા અનેક ગુનાઓની નોંધ ન લેવાની બાબત હતી.તેમ છતાં અમે અવલોકન કરવા માંગીએ છીએ કે મેજિસ્ટ્રેટ માટે આ પ્રકારનો વિસ્તૃત આદેશ લખવો સંપૂર્ણપણે બિનજરૂરી હતો જાણે કે તેઓ પુરાવાઓનું મુલ્યાંકન કરી રહ્યા

હોય અને અંતે કેસનો નિકાલ કરી રહ્યા હોય.અમે એ પણ કહેવા માંગીએ છીએ કે જિલ્લા મેજિસ્ટ્રેટ વિશે વિદ્વાન મેજિસ્ટ્રેટના કેટલાક અવલોકનો સંપૂર્ણપણે બિનજરૂરી હતા કારણ કે મેજિસ્ટ્રેટ હજુ સુધી સાક્ષી તરીકે તેમની સમક્ષ હાજર થયા ન હતા.અમને કહેવામાં આવ્યું છે કે આ કેસ પહેલાથી જ કોઈ અન્ય મેજિસ્ટ્રેટને ટ્રાન્સફર કરવામાં આવ્યો છે.તેથી આ મામલે વધુ કંઈ કહેવાની જરૂર નથી.તેથી અરજી ફગાવી દેવામાં આવે છે.

પી. બી. આર.

અપીલ ફગાવી દેવામાં આવી.

This judgment has been translated using AI Tool - SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ:સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.